

ყველაფერი თაგვმა დაიწყო

როგორც ამბობდა უოლტ დისნეი, „ეს ყველაფერი თაგვმა დაიწყო.“ თაგვი დაიბადა 96 წლის წინ და მას დაარქვეს მიკი მაუსი.

მიკი მაუსის პოპულარობა დაიწყო მოკლემეტრაჟიანი ანიმაციური ფილმით „გემი უილი“ („Steamboat Willie“), რომელიც გამოვიდა კინოეკრანებზე 1928 წელს. დიდი ხნის განმავლობაში უოლტ დისნეი თავად ახმოვანებდა მიკი მაუსს. უოლტ დისნეი ადასტურებდა, რომ მიკი მაუსის ხასიათის შთაგონების წყარო იყო ჩარლი ჩაპლინის მანანნალას პერსონაჟი.

მიკი მაუსის მონაწილეობით შექმნილი ფილმები ათჯერ იყო ნომინირებული „ოსკარზე.“ 1941 წელს ფილმი „მომეცი თათი“ („Lend a Paw“) დაჯილდოვდა „ოსკარით.“ მიკი მაუსი იყო პირველი ანიმაციური პერსონაჟი, რომელსაც 1978 წელს გაუხსნეს ვარსკვლავი ჰოლივუდის დიდების ხეივანში.

ნაცისტურმა გერმანიამ აკრძალა მიკი მაუსი. ნაცისტების აზრით, მღრღნელი ვერ იქნებოდა იდეალური ცხოველი. ამავე პერიოდის იტალიაში აკრძალეს ყველა უცხოური საბავშვო პერსონაჟი, მიკი მაუსის გარდა. აღმოჩნდა, რომ მუსოლინის შვილებს ძალიან უყვარდათ მიკი მაუსი და მათ გამო აკრძალვა დროებით გადაიდო. თუმცა, როდესაც იტალიამ გამოუცხადა ომი აშშ-ს, მიკი მაუსი მაინც აკრძალეს. საბჭოთა კავშირში მიკი მაუსი ითვლებოდა აშშ-ს სიმბოლოდ. მხოლოდ 1988 წელს, როდესაც მიკი მაუსი ხდებოდა 60 წლის, საბჭოთა კავშირის კინოთეატრებში პირველად აჩვენეს ანიმაციური ფილმები მისი მონაწილეობით.

ზოგჯერ მიკი მაუსი მონაწილეობს არჩევნებში. თუ აშშ-ს ამომრჩევლებს არ სურთ ხმის მიცემა არც ერთი კანდიდატისთვის, ისინი ხშირად ხელით ამატებენ საარჩევნო ბიულეტენში მიკი მაუსის სახელს (ე.წ. „საპროტესტო“ ხმა). მიკი პირველად ჩანერეს საარჩევნო ბიულეტენში 1929 წელს, როდესაც იგი იყო მხოლოდ ერთი წლის.

მიკი მაუსის სახელს უკავშირდება კანონი და უამრავი სასამართლო დავა. კერძოდ, 1998 წელს აშშ-ს კონგრესმა გაახანგრძლივა საავტორო უფლებების მოქმედების ვადა. სხვა ნაწარმოებებთან ერთად, ეს ცვლილება შეეხო მიკი მაუსსაც. ოფიციალურად ამ კანონს უწოდეს „1998 წლის სონი ბონოს საავტორო უფლებების ვადის გაგრძელების აქტი.“ არაოფიციალურად კი მას დაარქვეს „მიკი მაუსის დაცვის აქტი.“

კანონის მიღებას მოჰყვა სარჩელი მისი არაკონსტიტუციურობის თაობაზე (საქმე *Eldred v. Ashcroft*, 537 U.S. 186). მოსარჩელის აზრით, აშშ-ს კონსტიტუციით კონგრესს ჰქონდა უფლება დაეცვა საავტორო უფლებები მხოლოდ შეზღუდული ვადით. საავტორო უფლებების ვადის გახანგრძლივებით კი კონგრესი არღვევდა კონსტიტუციას, რადგანაც დაცვის ვადა ფაქტობრივად ხდებოდა შეუზღუდავი.

აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ 7–2 უმრავლესობით გადაწყვიტა, რომ უკვე არსებულ ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების მოქმედების ვადის გახანგრძლივება არ ეწინააღმდეგებოდა აშშ-ს კონსტიტუციას. სასამართლოს აზრით, კონგრესის მიერ განსაზღვრული ნებისმიერი

შეზღუდული ვადა იქნებოდა კონსტიტუციის შესაბამისი. კონსტიტუცია კი კრძალავდა უფლებების დაცვას მხოლოდ შეუზღუდავი ვადით. უმრავლესობის გადაწყვეტილება მოამზადა მოსამართლე ჯეინ გინზბურგმა. ამ დავას დეტალურად აღწერს ამერიკელი პროფესორი ლორენს ლესიგი თავის წიგნში **“Free Culture: How Big Media Uses Technology and the Law to Lock Down Culture and Control Creativity,”** New York, Penguin Press, 2004.

ათწლეულების განმავლობაში დისნეის კომპანია აქტიურად იცავდა უფლებებს მიკი მაუსის ანიმაციურ პერსონაჟზე. 1989 წელს დისნეის კომპანიამ მოსთხოვა სამ საბავშვო ბაღს ფლორიდის შტატში, რომ ბაღების კედლებიდან წაეშალათ მიკი მაუსისა და დისნეის სხვა პერსონაჟების გამოსახულებები. საბავშვო ბაღებმა ჩააწვდეს დისნეის პერსონაჟები სხვა კომპანიების ანიმაციური გმირებით. დისნეის კომპანია კი გახდა საყოველთაო კრიტიკის ობიექტი.

შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ მიკი მაუსი საშინელებათა ფილმში? ან მიკი მაუსი სათაგურის რეკლამაში? მსგავსი რამ წარმოუდგენელი იყო 2024 წლის 01 იანვრამდე. თუმცა, ამ თარიღიდან მიკი მაუსის თავდაპირველი შავ-თეთრი ვერსია გახდა საყოველთაო კუთვნილება (**“public domain”**). შედეგად, ნებისმიერ პირს შეუძლია თავისუფლად გამოიყენოს ყველასათვის საყვარელი ანიმაციური გმირის თავდაპირველი გამოსახულება.

მიკი მაუსმა შეიძლება გაიზიაროს ვინი პუჭის ბედი, რომელიც გადავიდა საყოველთაო კუთვნილებაში 2022 წელს 01 იანვრიდან. ერთ-ერთმა კინოკომპანიამ მალევე შექმნა დაბალბიუჯეტიანი საშინელებათა ფილმი: **“ვინი პუჭი: სისხლი და თაფლი.”** 2024 წელს დაგეგმილია ამ ფილმის მეორე ნაწილის ეკრანებზე გამოსვლა, სადაც ვინი პუჭი და მისი მეგობარი გოჭუნა შურისძიების მიზნით დასდევენ კრისტოფერ რობინს.

საქართველოს კანონმდებლობით, ნაწარმოები, რომელზეც საავტორო უფლების მოქმედების ვადა გასულია, შეიძლება გამოიყენოს ნებისმიერმა პირმა საავტორო ჰონორარის გადახდის გარეშე. ამასთან, დაცული უნდა იყოს ავტორობის, სახელის, ნაწარმოების ხელშეუხებ-

ლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებები. ეს წესი ვრცელდება იმ ნაწარმოებზეც, რომელიც არ იყო დაცული საქართველოს ტერიტორიაზე (**“საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ”** კანონის მუხლი 34.1).

მიკი მაუსის თავდაპირველ ვერსიაზე საავტორო უფლებების ამოწურვის მიუხედავად, საავტორო უფლება კვლავ ვრცელდება მიკი მაუსის უფრო გვიან შექმნილ გამოსახულებებზე. საზოგადოებისთვის უფრო მეტად ცნობილია სწორედ მიკი მაუსის გვიან შექმნილი ვერსიები, მოკლე ნითელი შარვლით, დიდი ყვითელი ფეხსაცმლით და თეთრი ხელთათმანებით.

მიკი მაუსის გამოსახულება და სახელი რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშნებად. მათი დაცვა კი შეიძლება გაგრძელდეს განუსაზღვრელი ვადით, თუ სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ყოველ 10 წელიწადში მოითხოვს რეგისტრაციის გაგრძელებას. მიკი მაუსის სახელი რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშნად საქართველოშიც (რეგისტრაციის ნომერი 24436, ძალაშია 21.01.2034-მდე).

მიკი მაუსის ანიმაციური პერსონაჟის გამოსახულების ან სახელის გამოყენებისას არ უნდა დაირღვეს სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებები. მათ შორის, საზოგადოება არ უნდა იყოს შეცდომაში შეყვანილი, რომ ანიმაციური პერსონაჟის გამოყენება რაიმე ფორმით უკავშირდება დისნეის კომპანიას. თუმცა, მსგავსი ასოციაციის თავიდან აცილება ალბათ საკმაოდ რთული იქნება, რადგან მიკი მაუსის კავშირი დისნეის კომპანიასთან ძალიან ძლიერია.

დისნეის კომპანიას ხშირად აკრიტიკებდნენ, რომ საკუთარი პერსონაჟების შესაქმნელად იგი აქტიურად სარგებლობდა საყოველთაო კუთვნილებით. მაგალითად, კონკიას, ქალთევზას და ბევრი სხვა პერსონაჟი თავის დროზე აღებულია სწორედ საყოველთაო კუთვნილებიდან. ამის მიუხედავად, დისნეის კომპანია აქტიურად იცავდა საკუთარ ინტელექტუალურ საკუთრებას და დიდი ხნის განმავლობაში ეწინააღმდეგებოდა მისი ცნობილი პერსონაჟების გადასვლას საყოველთაო კუთვნილებაში. შედეგად, არც ერთი თავი არ ყოფილა დაჭერილი იმდენად დიდი ხნის განმავლობაში, როგორც მიკი მაუსი.

უოლტ დისნეი ამბობდა, რომ თუ შეგიძლია წარმოიდგინო, შეგიძლია გააკეთო კიდეც. ალბათ ვერავინ წარმოიდგენდა, რომ დაბადებიდან 96 წლის შემდეგაც მიკი მაუსი იქნებოდა ძალიან პოპულარული. მიკი მაუსმა გაიარა ძალიან გრძელი გზა შავ-თეთრი ანიმაციური ფილმებიდან ციფრულ ტექნოლოგიებამდე. მიკი მაუს-

მა გაუძლო ნაცისტებისა და საბჭოთა კავშირის ცენზურას. დღეს მიკი მაუსი ნაწილობრივ მაინც განთავისუფლდა და გახდა საყოველთაო კუთვნილება. მას წინ აქვს ძალიან საინტერესო ცხოვრება და ახალი სამართლებრივი თავგადასავლები.

ლევან ნანობაშვილი